

Krzysztof Kubiak

"Powrót historii i koniec marzeń", Robert Kagan, Poznań 2009 : [recenzja]

Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 4, 255-256

2009/2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Robert Kagan,
Powrót historii i koniec marzeń,
Wydawnictwo REBIS, Warszawa 2009

W drugiej połowie 2009 na polskim rynku wydawniczym ukazała się kolejna książka Roberta Kagana: *Koniec marzeń, powrót historii*. Ów obszerny esej nie byłby zapewne wart odnotowania, gdyby nie fakt, że poprzednia praca tegoż autora wywarła zauważalny wpływ na sposób postrzegania rzeczywistości międzynarodowej przez pewną część polskich elit i opinii publicznej. Mowa o publikacji: „Potęga i raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata”. To kaganowska wizja rozchodzenia się dróg Europy i Stanów Zjednoczonych, wywołana jego zdaniem „impotencją” Starego Kontynentu” w zakresie aktywnego kształtowania architektury bezpieczeństwa, czego przejawem miała być wstrzeźliwość w posługiwaniu się siłą militarną, w jakimś stopniu przyczyniła się, do bezwarunkowego wsparcia przez Polskę amerykańskiej wizji polityki zagranicznej i stosunków międzynarodowych.

Biorąc powyższą kwestię pod rozwagę warto przyrzeć się temu, jaki to kolejny wytwór Kagana trafia na polski rynek. Analiza tekstu skłania do sformułowania wysoce negatywnych dla autora wniosków. „Koniec marzeń, powrót historii” nie jest ani pracą analityczną, ani prognostyczną, lecz klasycznym niemal przykładem tak zwanej „literatury zaangażowanej”. Kagan nie zamierza prowadzić wiarygodnych, opartych o uznaną bazę faktograficzną i solidne instrumentarium metodologiczne, badań. Nie usiłuje on nawet udawać, że jego esej jest choćby sprawozdaniem z jakichkolwiek badań, gdyż badania nie są autorowi potrzebne. Celem omawianej pracy nie jest bowiem wniesienie nowych wartości do dyskursu o stosunkach międzynarodowych i bezpieczeństwie globalnym, ale ukształtowanie pożądanых przez siebie postaw. Cel ten znacznie łatwiej zaś można osiągnąć posługując się emocjami niż racjonalnymi argumentami.

Esej Kagana jest więc prawdziwą erupcją szczególnego rodzaju emocji. Autor manipuluje faktami, żongluje danymi, jako prawdy objawione traktuje tak zwane „oczywistości oczywiste”, powiela egzystujące stereotypy i tworzy nowe. Wszystko to służy uzasadnieniu jednej tezy: świat podąża w kierunku ciągu lokalnych konfrontacji, które przerodzić się mogą w konflikt globalny, skutkujący kresem istnienia cywilizacji, jaką znamy. Nawet jeżeli jednak do takiego planetarnego Armagedonu nie dojdzie, funkcjonujące współcześnie systemy demokratyczne znajdują się pod przemożną presją rozmaitego rodzaju „autorytaryzmów” i „autokracji”, które pod znakiem zapytania pozostawiają przetrwanie modeli ustrojowych opartych o poszanowanie demokracji, wolności i praw jednostki.

Oczywiście – zdaniem Kagana – istnieje możliwość odwrócenia nakreślonego przez niego strumienia zdarzeń. W tym celu demokratyczne systemy wolnorynkowe powinny zjednoczyć się, zespolić swe siły, oczywiście pod skrzydłami „dobrotliwego hegemonu” – Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Artykulacji, a następnie uzasadnieniu tej właśnie myśli służy cały esej. Nie powinno to zresztą budzić zdziwienia, gdy uwzględnimy, że

że Robert Kagan to nie tyle badacz i uczony, co ideolog – jeden z czołowych twórców doktryny politycznej współczesnego amerykańskiego neokonserwatyizmu.

Przyznać autorowi (a i tłumaczowi) trzeba, że ów oparty o całkowicie intuicyjne przesłanki wywód przeprowadzony jest w sposób potoczny, przekonujący i bez mała chwytający za serce. I na tym polega właśnie największe ryzyko związane z książką Kagana: owo miażdżące intelektualnie „wypracowanie”, dzięki swojemu emocjonalnemu charakterowi i prostocie zawartych w niej tez może znów wpłynąć, w negatywny sposób, na postrzeganie świata zarówno przez decydentów politycznych, jak i przez opinię publiczną. Tymczasem nazywając sprawę, bez silenia się na eufemizmy, praca Kagana nie jest często niezwykle cennym i bardzo pożądanym „uproszczeniem strategicznym” (jak chcieliby widzieć sprawę apologety autora), ale zwulgaryzowaną – by nie powiedzieć – prostacką wizją rzeczywistości międzynarodowej.

Robert Kagan (ur. 26 września 1958 roku w Atenach) – publicysta polityczny, analityk, wykładowca akademicki, jeden z czołowych ideologów amerykańskiego neokonserwatyizmu. Ukończył Yale University, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, American University (doktorat). Pracował pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku w Departamencie Stanu, jako osoba pisząca przemówienia (co do dziś znajduje odzwierciedlenie w jego piśmiennictwie). Był jednym z założycieli grupy analityczno-prognostycznej (w nomenklaturze amerykańskiej *think tank*), prowadzącej działalność lobbingową „Projekt for the New American Century”, a głoszącej pogląd o historycznej konieczności amerykańskiego przywództwa globalnego. Publikował na łamach *The New Republic*, *Policy Review*, *The Washington Post*, *Weekly Standard*. Jego żona, Victoria Nuland, była w latach 2005–2008 ambasadorem Stanów Zjednoczonych przy Sojuszu Północnoatlantyckim. Jest autorem następujących prac: *A Twilight Struggle: American Power and Nicaragua, 1977–1990*, Free Press 1996; *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy*, Encounter Books, 2000; *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, Knopf 2003 (wydanie polskie: *Potęga i Raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata*; przekł. Witold Turopolski, wstęp Szostakiewicz, Wydawnictwo Studio EMKA 2003, *Dangerous Nation: America's Place in the World from its Earliest Days to the Dawn of the Twentieth Century*, Knopf 2006; *The Return of History and the End of Dreams*, Knopf 2008 (wydanie polskie: *Powrót historii i koniec marzeń*, przekł. Grzegorz Sałuda, wydawnictwo Rebis, Poznań 2009).

Krzysztof KUBIAK
Dolnośląska Szkoła Wyższa